

**СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
ВІЛЬХІВЩИНСЬКОГО ЛАНДШАФТНОГО ЗАКАЗНИКА –
ОБ'ЄКТУ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОЇ МЕРЕЖІ ПОЛТАВЩИНИ**

Дулій В.О.

*Полтавський обласний еколого-натуралістичний центр
учнівської молоді*

На сучасному етапі природоохоронного руху в Україні пріоритетним напрямком стратегії заповідної справи є проведення комплексних екосистемних досліджень, які є основою для науково обґрунтованої оцінки та подальшої оптимізації природо заповідного фонду, призначеного для збереження біологічної та ландшафтної різноманітності на національному та регіональному рівнях [1, с. 14].

Ландшафтні заказники Полтавщини, до яких входить і Вільхівщинський, – мальовничі ділянки природних комплексів заплавл річок з добре збереженою рослинністю. Вільхівщинський заказник у Полтавському районі є особливо цінною ділянкою заплави річки Коломак з типовою флорою, фауною а також рідкісними видами рослин і тварин. Господарська діяльність людини призводить до зникнення та набуття статусу рідкісних великої кількості рослин та тварин на території Вільхівщинського заказника [2, с. 72].

Тому вихованцями Полтавського обласного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді було створено та реалізовано проєкт на тему: **«Сучасний стан та перспективи розвитку Вільхівщинського ландшафтного заказника – об'єкта природно-заповідної мережі Полтавщини»**.

Основною метою проєкту було: дослідити та проаналізувати сучасний стан видового біорізноманіття Вільхівщинського заказника, можливості і перспективи його розвитку, виховання екологічної свідомості дітей та дорослих через організацію цікавої, змістовної, корисної екологічної роботи, коригування і взаємодію всіх напрямків агітаційно-пропагандистської та практичної природоохоронної діяльності учнівської молоді.

На території заказника проводились дослідження флористичних показників, а саме:

- видовий та систематичний аналіз флори;
- біоморфологічний аналіз флори;
- виявлення рідкісних та малопоширених видів рослин, що підлягають охороні.

Видовий склад району дослідження нараховує 38 видів, які належать до 23 родин і 34 родів. На досліджуваній території були знайдені в переважній кількості злаки (*Poaceae*), бобові (*Fabaceae*), губоцвіті (*Lamiales*) та різнотрав'я.

Рослинність уздовж річки утворює своєрідну мозаїку з окремих ділянок високо травних та осокових угруповань. Значного поширення на території заказника набули ценози рогозу вузьколистого, у складі заростів якого зустрічаються типові види гідрофільної групи: м'ята водяна, щавель прибережний, чистець болотний та інші [3, с. 114].

При проведенні аналізу біоморфологічних особливостей рослин нами була виявлена тенденція до переважання багаторічних видів (всього 32 види), лише шість видів – це рослини дворічні.

Переважаюча кількість знайдених видів представлена трав'янистими рослинами з кореневищем і прямостоячими стеблами (всього 26 видів).

Рослинність Вільхівщинського заказника характеризується багатою флористичною різноманітністю рідкісних видів рослин, які є цінними у науковому та естетичному відношеннях. Серед рідкісних видів за мотивами охорони можна виділити види, популяції яких малочисленні або численні, але їм загрожує небезпека внаслідок знищення або трансформації природних екотопів. Характеристику рідкісних та малопоширених видів флори заказника подано в *табл. 1*.

Таблиця 1 – Характеристика рідкісних та малопоширених видів флори

Назва виду	Статус охорони, наукова цінність	Екотоп	Частота зустрічаності, стан популяції
Сон чорніючий	Занесений до Червоної книги України	Північні схили балки с. Черкасівка	Два місця знаходження, малочисленні
Косарики тонкі	Занесений до Червоної книги України	Водні та лучні ділянки	Малочисленні
Ковила волосиста	Занесений до Червоної книги України; Угруповання занесені до Зеленої книги України	Степові схили с. Куликівка, Черкасівка, Василівка	Часточисленні
Дзвоники персиколісті	Занесений до Червоної книги України	Степові ділянки	Малочисленні

Волошка східна	Занесений до регіонального списку	Вершини балки с. Черкасівка	Зрідка, малочисленні
Латаття біле	Занесений до регіонального списку; Угрупування занесені до Зеленої книги України	р. Коломак	багаточисленні
Зозулинець болотний	Занесений до Червоної книги України	р. Коломак	Зрідка, малочисленні

Як засвідчують дані таблиці серед рідкісних видів п'ять видів охороняється державою і занесені до Червоної книги України, два види є рідкісними на території Полтавської області і підлягають регіональній охороні, а угруповання ковили волосистої та латаття білого занесені до Зеленої книги України

В ході експедиції також було досліджено стан прибережно-захисних смуг в межах Вільхівщинського заказника та виявлені **основні порушення**:

– межування території заказника із сільськогосподарськими угіддями та випасання худоби обумовлює на деяких ділянках видозміни рельєфу заплави, зміну структури угруповань та видового складу (територія сіл Василівки та Черкасівки);

– в межах сільськогосподарської діяльності людей у травостой з'являються бурянові, солончакова айстра звичайна, ситник жаб'ячий (с. Дудникове та Степанівна);

– під впливом діяльності людини змінився рельєф берегів. Біля своїх дачних ділянок люди взагалі знищили рослинність, оголивши берег річки Коломак (с. Коломацьке та Василівка);

– випалюючи та лучну рослинність під сінокоси та викопуючи рідкісні рослини, люди взагалі знищують цілі біоценози (згарище біля села Вербове та викопування горицвіту весняного біля с. Василівка та Черкасівка).

Члени експедиційного загону обстежили берег річки Коломак, водні, лучні та степові угіддя, дослідили біорізноманіття Вільхівщинського заказника і зробили висновки:

– заказник виконує основну мету – збереження та відновлення особливо цінних природних ландшафтів. Охорона на ландшафтному рівні дає можливість забезпечити комплексний підхід до збереження залишків природних екосистем як природно-територіальних комплексів;

– недостатня обізнаність населення щодо зростання на даній території рідкісних видів рослин та низький рівень екологічної свідомості негативно впливає на стан заказника.

– заплава р. Коломак разом із розташованими тут болотами та чисельними озерами слугує стабілізатором клімату і регулятором ґрунтових вод та водного режиму річок Коломак та Ворскла, що визначає значну гідрологічну та екологічну цінність заказника, який є важливим природно-заповідним об'єктом у структурі регіональної екомережі.

Список використаних джерел:

1. Андрієнко Т. Л., Байрак О. М., Залудяк М. І. та ін. (1996) Заповідна краса Полтавщини: Полтава. ІВА «Астрєя». 184 с.
2. Байрак О. М., Стецюк Н. О., Слюсар М. В. Наукова цінність ландшафтних заказників загальнодержавного значення Полтавської області. *Заповідна справа в Україні*. 2003. Випуск 8(2). С. 69–73.
3. Байрак О. М., Проскурня М. І., Стецюк Н. О., Слюсар М. В. та ін. (2003). Еталони природи Полтавщини. Полтава, Верстка. 2003. 212 с.